

## ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ

*Діана Бута*

*студентка-магістрантка II курсу  
спеціальності 016 «Спеціальна освіта»*

*Тетяна Хома*

*кандидат педагогічних наук,*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород*

Постановка актуальності проблеми. У сучасних умовах становлення державності важливим залишається питання статусу та використання української мови в різних сферах діяльності. Концепцією Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року сформульовано ключову мету: «забезпечення функціонування української мови як державної, створення умов для її всебічного розвитку та підвищення престижу використання в усіх сферах суспільного життя на всій території України, посилення її об'єднувальної ролі в українському суспільстві як засобу зміцнення державної єдності, захисту національного мовно-культурного та мовно-інформаційного простору, підтримка розвитку національної культури, заохочення процесів її інтеграції у європейський та світовий культурний простір» [4]. У зв'язку з цим, у процесі підготовки майбутніх педагогів набуває оновленого змісту питання формування їх професійної компетентності, комунікативної зокрема.

Діти з особливими освітніми потребами можуть активно працювати на уроці, засвоювати матеріал разом з однолітками, але вони повинні відчувати підтримку та посилену увагу. Це залежить від професійної компетентності педагога, умінь побудувати процес комунікації.

Стандартом вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти 3-поміж загальних компетентностей виокремлено «здатність спілкуватися

державною мовою якусно, такі письмово» [6]. Організація освітнього процесу у класах з інклюзивним навчанням має свої особливості, позаяк діти з особливими освітніми потребами вимагають уваги у спілкуванні з учителем, асистентом учителя та іншими членами команди супроводу. Педагогу важливо надавати значення не тільки змісту своїх висловлювань, а й дикції, інтонації, розвитку мовного голосу, його акустичним і тембровим можливостям. Мовлення повинно відображати доброзичливість, повагу, прихильність, тому педагогу необхідно створити відповідне середовище, яке стимулювало б мовленнєву активність учня, мотивувало б до виконання завдань, спонукало до взаємної комунікації.

Аналіз наукових досліджень із проблеми. Володіння майбутнім фахівцем спеціальної освіти мовними нормами та комунікативними ознаками культури мовлення є одним із вагомих чинників для досягнення позитивних результатів навчання. Означена проблема у фокусі наукових розвідок низки учених (Берегова М., Белова О., Колупасва А., Миронова С. та інші). Автори акцентують увагу на тому, що соціалізація дитини з ООП можлива тільки в умовах інклюзивного навчання, а це підвищує вимоги до асистента вчителя, його мовленнєвої культури.

Формулювання мети та завдань. Мета – проаналізувати теоретичні аспекти формування культури мовлення майбутнього асистента вчителя; завдання – охарактеризувати чинники, що впливають на становлення комунікативної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу. Культура мовлення у науково-довідковій літературі трактується, як: «організація мовних засобів, що в будь якій ситуації спілкування за сучасних мовних норм і етики спілкування гарантують досягнення поставлених завдань і комунікативної мети; володіння адресантом нормами усного й писемного літературного мовлення, уміння використовувати зображальні засоби мовного коду в різних умовах, сферах, регістрах спілкування відповідно до мети та змісту комунікації; свідоме, цілеспрямоване й критичне використання засобів тієї мови, якою здійснюється міжкультурна комунікація; володіння нормами усної та писемної форм літературної мови в різних сферах суспільної комунікації відповідно до мети та змісту спілкування...» [2, с. 363].

А. Богуш, Н. Гавриш виокремлюють культуру мови, що виявляється у правильності, нормативності, адекватності, логічності, різноманітності, естетичності, чистоті та доречності [1].

Дотримання норм літературної мови, комунікативних ознак є складовими культури мовлення. У роботі з дітьми з особливими освітніми потребами комунікація виражається різними формами: спілкування, погляд, вираз обличчя, дотик, рухи тіла, жести мови, символи, малюнки, використання пристроїв для генерації мовлення тощо. Уміння вести розмову, триматися перед аудиторією, володіти прийомами впливу на дітей за допомогою вербальних і невербальних засобів впливає на мотивацію до уроків при інклюзивному навчанні. Мовлення педагога повинно бути виваженим, поміркованим, доступним, коректним, щоб не завдати моральної шкоди, створити позитивний емоційний настрій дитини.

О. Мартинчук [3] аналізує профіль учителя інклюзивної освіти та виокремлює складники його професійно-особистісної готовності до роботи з дітьми з ООП, з-поміж яких: володіння вербальними і невербальними засобами комунікації, що дає змогу реагувати на різноманітні комунікативні потреби учнів, батьків та інших фахівців.

Досліджуючи особливості спілкування корекційного педагога з дітьми, які навчаються в інклюзивних класах, зокрема з порушеннями психофізичного розвитку, та з батьками, Н. Савінова, М. Берегова [5] розглядають культуру мовлення корекційного педагога як об'ємне та широке поняття, що охоплює дотримання усіх мовних норм та правил, виразність мовлення, стилістичну правильність і особистісну культуру корекційного педагога, яка включає в себе ряд компонентів. Автори вказують на необхідності володіння корекційним педагогом відчуттям стилю, гнучкістю переходу від одного стилю до іншого.

Культура мовлення педагога вдосконалюється у процесі спілкування та виявляється у володінні професійною термінологією, вмінні висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими мовними засобами залежно від мети і ситуації спілкування. Формування мовленнєвої культури має носити системний характер, педагогу необхідно слідкувати за правильністю мовлення, добирати вправи

на артикуляцію звуків, поповнювати словниковий запас, щоб висловлюватись вільно, аргументовано, відпрацьовувати дикцію та інтонацію, володіти засобами мелодики голосу, використовувати епітети, метафори, порівняння, цитувати уривки з художніх творів, виявляти образність у процесі словесного опису предметів, явищ.

Висновки. Отже, організація освітнього середовища повинна будуватися на таких складових інклюзивної освіти: інклюзивне навчання, інклюзивна культура, та інклюзивна практика. Такий підхід окреслює низку вимог до майбутніх фахівців спеціальної освіти, з-поміж яких: знання специфіки мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями, визначення власної мовленнєвої поведінки, що побудована на дотриманні норм культури мовлення, його комунікативних ознак, правил мовленнєвого етикету. Виявлення поваги до учня, розуміння його індивідуальності дасть можливість досягти ефективності навчання, зацікавить дітей до засвоєння матеріалу, допоможе реалізувати принцип педагогіки партнерства.

#### Література:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богуш. К.: Вища шк., 2007. 542 с.

2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. X, 920 с.

3. Мартинчук О. В. Теорія та практика підготовки фахівців зі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. дис. ... док. пед. наук : 13.00.03. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Київ, 2019, 614 с.

4. Про схвалення Концепції Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/474-2021-%D1%80#Text>

5. Савінова Н. В., Берегова М. І. Культура мовлення як складова деонтологічної культури корекційного педагога у системі інклюзивної освіти. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/220/221.pdf/>

6. Стандарт вищої освіти за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/48112>